

## МОРАЛЬНО-ПРАВОВА КОМПОНЕНТА ВИХОВАНOSTІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина Луценко  
Київ

У статті автор розглядає проблему вихованості як показник результатів освітньої роботи згідно Базового компонента дошкільної освіти. Поняття «вихованість» розкрито на основі тлумачень сучасних словників, зв'язків з морально-правовими аспектами виховання.

У історичній послідовності подано правове підґрунтя ознайомлення дітей дошкільного віку з правами дитини. Акцентовано увагу на вихованні у дітей всього світу почуття «відповідальності вільної людини». Проаналізовано сучасний стан правового виховання дітей дошкільного віку, визначено його тенденції, недоліки й недостатня виховна спрямованість.

Стверджуючи моральну природу правових норм та ураховуючи закономірності формування у дітей дошкільного віку моральної свідомості, моральних почуттів, автор обґрунтовує доцільність втілення результатів освітньої роботи з ознайомлення дітей з правами людини й дитини (правовий аспект), реалізованої в системі морального виховання в зміст інтегрованого поняття «морально-правова компонента вихованості дитини дошкільного віку».

Ключові слова: права дитини, правове виховання, вихованість, моральна відповідальність, морально-правова компонента вихованості.

У Державному стандарті дошкільної освіти вихованість розглядається як важливий показник результатів освітньої роботи, серед яких пріоритет надається соціально-моральним компонентам, формуванню у дітей вміння узгоджувати особисті інтереси з колективними. Задля забезпечення відповідних досягнень у цій сфері виховання у Базовому компоненті виділено освітню лінію «Дитина в соціумі», рівень засвоєння якої визначено у змісті соціально-комунікативної компетенції. Її зміст охоплює обізнаність дитини з елементарними соціальними та морально-етичними нормами міжособистісних взаємин, уміння дотримуватися їх у спілкуванні, поведінці [1].

Однак готовність до взаємодії з довколишнім світом передбачає не лише вміння дитини орієнтуватися у світі людських взаємин, мати ціннісну етичну орієнтацію, але й сформованість самосвідомості, що включає ідентифікацію себе зі своїм «Я», вміння визначити своє місце у системі людської життєдіяльності, а отже, орієнтуватися у своїх правах та обов'язках – як результат засвоєння змісту освітньої лінії «Особистість дитини» [1]. Інтегрованим результатом освітньої роботи за визначеними напрямками й має, на наш погляд, стати таке цілісне особистісне утворення як морально-правова компонента вихованості дитини дошкільного віку.

Теоретичними засадами такого підходу є вже усталений для теорії й методики морального виховання підхід, сутність якого полягає у тому, що формування у дітей моральних почуттів, мотивів, ставлень відбувається на основі ознайомлення з явищами соціальної дійсності (Л. Артемова, Р. Буре, С. Козлова). Так, протягом дошкільного дитинства у дітей формуються знання та уявлення про суспільні події, соціальне оточення, працю людей, красу природи рідного краю, про себе як суб'єкта діяльності, інтересів, ставлень, а також знання про моральні норми і правила.

Різні аспекти морального виховання дітей дошкільного віку вже протягом тривалого періоду є предметом вивчення багатьох дослідників. Зокрема такі вчені, як: Р. Буре, Т. Єрофеева, Т. Рєпіна досліджували проблему формування доброзичливих взаємин у дітей дошкільного віку; З. Борисова – виховання відповідальності; Т. Фасолько – відповідальної поведінки; А. Виноградова – виховання моральних почуттів; С. Газлева – вивчала процес виховання у дошкільників справедливого ставлення до оточуючих людей; О. Киянченко – формування у старших дошкільників свідомого ставлення до правил поведінки; О. Кошелівська – стимулювання морального вибору дошкільників у процесі педагогічного впливу; Т. Поніманська – засвоєння моральних норм старшими дошкільниками в спільній трудовій діяльності; Т. Титаренко – моральне виховання дошкільників у сім'ї тощо. Отже,

можна говорити про достатню теоретичну розробленість цього напрямку дошкільної педагогіки. Його розкривають такі ключові категорії, як: соціально-моральне виховання, соціально-моральний розвиток, моральна свідомість, моральні почуття, моральні якості, моральний вибір, моральна поведінка, моральна вихованість.

Водночас з'ясовано, що для прийняття правильного рішення про те, як вчинити за тих чи інших обставин необхідний високий рівень сформованості правової вихованості, яка розглядається як результат правого виховання і є певним рівнем правової культури особистості. Цей аспект виховання є відносно новим напрямом в теорії і практиці дошкільної освіти. Зокрема, особливості формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про права людини досліджувала С. Федотова. На матеріалі ознайомлення з людьми різних рас провела своє дослідження Н. Капустіна, яка вивчала процес виховання у старших дошкільників доброзичливого ставлення до людей. Педагогічному моніторингу процесу правового виховання старших дошкільників присвячено дослідження Н. Ган.

Водночас на тлі недостатньої теоретичної розробленості цієї проблеми в дошкільних навчальних закладах почали проводитися заняття з ознайомлення дітей з правами дитини з використанням художніх творів, дидактичних ігор. Вони виокремилися у самостійний напрям під назвою «правове виховання дітей дошкільного віку», основний акцент у якому було зроблено на інформаційно-пізнавальному компоненті. Однак, як свідчить аналіз виховної практики, наявність у дитини елементарних уявлень про свої права, що передбачає також розуміння предметного змісту цих прав (освіта, відпочинок та ін.), які водночас не підкріплені уявленнями про саму себе та свої обов'язки, засвоєними моральними нормами, сформованими моральними почуттями і ставленнями, навичками поведінки не мають суттєвого впливу на виховання дитини, стан її вихованості. Найчастіше це негативно виявляється у нехтуванні дитиною своїх обов'язків у сім'ї, байдужому ставленні до потреб рідних їй людей, однолітків, невмінні передбачати наслідки своїх вчинків.

Через обмеженість реалізації у повному розумінні змісту поняття «правове виховання» з огляду на вікові можливості дітей періоду дошкільного дитинства й недостатню інтеграцію нового змісту з теорією виховання, підходами, способами морального виховання, спостерігаються тенденції щодо його формалізації, зведення до системи заходів, у т.ч. розважального характеру, а, отже, неповного використання виховного потенціалу змісту правової спрямованості. Щоб подолати певну ізольованість роботи з ознайомлення дітей з правами людини (цей аспект не виправдано пропускається) й дитини від сфери морального виховання мають бути передусім на теоретичному рівні віднайдені точки перетину вимог до результатів освітньої роботи за цими напрямками, що й забезпечить їх інтеграцію, взаємозбагачення на методичну й практичну рівнях.

*Мета статті:* проаналізувати стан використання в теорії і практиці дошкільної освіти виховного потенціалу змісту ознайомлення дошкільників з правами людини й дитини; визначити та обґрунтувати зміст морально-правової компоненти вихованості дитини дошкільного віку.

Правовим підґрунтям ознайомлення дітей дошкільного віку з правами дитини є низка міжнародних документів про права людини й дитини, які засвідчили якісно новий етап у розвитку людства, глобальну зміну у ставленні людини до людини, світу дорослих до дітей. Серед них: Декларація про права дитини (1924 р.), Загальна декларація прав людини (1948 р.), Декларація прав дитини (1959 р.), Рекомендації про виховання в дусі міжнародного взаєморозуміння, співробітництва і миру, поваги до прав людини і основних свобод (1974 р.), Конвенція про права дитини (1989 р.), Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту та розвитку дітей (1990 р.). Завдяки проголошенню у цих документах гуманістичних принципів і визначенню основних прав і свобод, людина й дитина стали суб'єктами права у міждержавному, планетарному масштабі. Підтримавши Декларацію прав дитини, весь цивілізований світ визнав її правоздатною з моменту народження, утвердив право на повагу особистісної гідності й захист прав і законних інтересів. У документі також зазначено, що відповідальність за захист прав дитини покладено на батьків, а також на педагогічних, медичних, соціальних працівників, психологів та інших працівників, діяльність яких пов'язана зі сферами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту.

За фактом всесвітнього визнання прав дитини була визнана необхідність виховання у

дітей всього світу почуття «відповідальності вільної людини» [2] – людини, яка розуміє власну значимість, усвідомлює свої права, гідність й водночас відчуває відповідальність за дотримання свобод інших людей, бо визнає їхні права, поважає людську гідність в іншому, керується принципом справедливості в процесі прийняття рішень, морального вибору. Виховання дитини у такому дусі стало можливим завдяки 42 статті Конвенції про права дитини, у якій держави були зобов'язані широко інформувати про принципи і положення Конвенції як дорослих, так і дітей [3], що можна розглядати як початок їхнього правового виховання.

Однак, найбільш повно завдання, які покладено на освіту у сфері захисту прав дитини і її правового виховання розкриваються у Рекомендаціях ЮНЕСКО [2]. Зокрема, одна із цілей виховання, як зазначено у цьому документі, полягає у тому, щоб принципи Загальної декларації прав людини і Конвенції про права дитини, а це – рівність, справедливість, свобода, гідність, стали невід'ємною складовою розвитку особистості кожної дитини. Шлях реалізації цієї цілі – застосування цих принципів у повсякденному освітньому процесі на всіх його рівнях і в усіх його формах. Цей підхід узгоджується з визначенням «виховання», яке подається у цьому документі й згідно якого виховання – це весь процес суспільного життя, який не обмежується якими-небудь конкретними заходами. У процесі такого виховання має відбуватися підготовка дітей до користування своїми правами нарівні з визнанням і повагою прав інших, виконанням своїх громадянських обов'язків. Особливу увагу у Рекомендаціях приділено вихованню дітей дошкільного віку, підкреслено необхідність забезпечення його відповідності проголошеним цілям, взаємодії з батьками; наголошено на важливості формування у цей період дитинства уявлень про раси людей [2].

За результатами виконання Рекомендацій ЮНЕСКО, зміст дошкільного виховання був доповнений і збагачений за такими напрямками: ознайомлення дітей з правами людини й дитини, доступними для їхнього розуміння (навчально-інформаційний – правовий аспект); виховання дітей у дусі рівності, справедливості, свободи, гідності (морально-виховний аспект). І якщо перший напрям є новим для дошкільної педагогіки, то другий має достатнє психолого-педагогічне підґрунтя. З урахуванням підходів, вироблених у дошкільній педагогіці процес формування у дітей знань про права дитини (початки елементарних правових знань) було включено до системи виховання. Так, на думку С. Козлової (2002), основний підхід полягає у тому, щоб у дітей на тлі знань про себе, свої права та обов'язки, формувати оцінні ставлення до явищ соціальної дійсності, вчити застосовувати отримані знання у різноманітних формах власної діяльності [4]. Результат такої педагогічної роботи втілюється, на погляд Н. Ган, у сфері правової вихованості дитини-дошкільника. Однак, як відомо, правова вихованість засвідчує передусім стан правової свідомості, рівень правової культури особистості, що включає певний запас правових знань, переконань і реальної правової поведінки. Н. Ган, що цілком зрозуміло з огляду на вік дітей, ці вихідні поняття у своїй роботі не досліджує і не використовує, що й ставить під сумнів правомірність використання поняття «правова вихованість» відносно дошкільного періоду.

Ураховуючи моральну природу правових норм, утвердження в документах про права людини й дитини моральних принципів людського співжиття, закономірності засвоєння дітьми дошкільного віку моральних норм, обґрунтуємо доцільність втілення результатів освітньої роботи з ознайомлення дітей з правами людини й дитини (правовий аспект), реалізованої в системі морального виховання в зміст інтегрованого поняття «морально-правова компонента вихованості дитини дошкільного віку».

Вивчення історії використання поняття «вихованість» у науковому обігу дозволяє констатувати, що його зміст зазнав суттєвих змін. Первісно воно позначало вміння людини поводити себе в товаристві, її гарні манери, чемність, ввічливість поведінки, правильне мовлення. Близьким є тлумачення, подане у словнику української мови, де вихованість визначається як уміння добре подати себе в товаристві, володіти своїми почуттями [5].

У наш час це поняття тлумачиться як інтегральна особистісна характеристика людини. У широкому розумінні, вихованість це не тільки дотримання правил поведінки і спілкування, прийнятих у певному суспільстві, але й внутрішня культура людини, яка відображає її світогляд. У цьому сенсі вихованість – невід'ємна складова інтелігентності [6].

Вихованість зумовлюється розвитком культури у суспільстві, соціальним середовищем, станом виховання у сім'ї, навчальному закладі. Таке розуміння вихованості,

як якісної характеристики рівня освіти і виховання, залишилося незмінним. У сучасному тлумаченні вихованість також відображає високу освіченість, моральну досконалість та етичність поведінки [7].

Виявлений неподільний зв'язок рівня вихованості із сформованістю соціально цінних якостей і властивостей особистості, серед яких особливо виділяється, зокрема, повага до іншої людини, визначає моральну вихованість як стрижневу складову цього поняття. Ключовим показником моральної вихованості є, на погляд учених (І. Зверева, Л. Коваль, П. Фролова), ставлення особистості до суспільства, праці, людей і до самої себе.

Однак моральна вихованість – це не лише статична сукупність, система певних моральних якостей, відносин, які характеризуються специфічними почуттями, потребами, мотивами, навичками поведінки, а й особлива форма активності як внутрішньої, так і зовнішньої (Skrypchenko, Dolynska, Ohorodniichuk 2001) [8]. Тому задля вимірювання рівня вихованості в конкретній ситуації соціальної взаємодії пропонують такі критерії вивчення її проявів, як: ініціативність, осмисленість, цілеспрямованість, творча активність, відповідальність, самостійність [9]. На наш погляд, найбільш важливими, зокрема з огляду на правовий аспект взаємодії, такі критерії як вияв відповідальності і пов'язаної з нею самостійності.

У ході розроблення теорії морального виховання з'ясовано, що моральна відповідальність виявляється як усвідомлення відповідності або невідповідності моральним нормам дій людини і їх результатів, наслідків вчинків. Втіленням моральної відповідальності є відповідальна поведінка особистості по відношенню до інших людей, визнання їхніх потреб, як і своїх власних. Моральна відповідальність також передбачає готовність виявити повагу, підтримку, допомогу. Наявність у людини такої відповідальності забезпечує їй здатність до самостійного регулювання своєї поведінки, діяльності [10].

Самостійність і відповідальність розглядаються як базові якості особистості дошкільника, які мають бути сформовані на кінець дошкільного періоду життя [1]. Вияв самостійності у здійсненні моральних вчинків, морального вибору – важливий показник соціально-морального розвитку дошкільника. В її основі лежить здатність дитини мотивувати свої вчинки на основі моральних норм, усвідомлювати відповідальність за свій вчинок. З огляду на те, що вияв позитивної форми моральної відповідальності відбувається як усвідомлення своєї значущості, можливості впливу на перебіг ситуації, посилити її вияв можна навчаючи дитину одночасно передбачати наслідки вчинків для себе і тих, хто поряд на умовно (з огляду на вік дітей і обмеженість кола правових питань, з якими їх знайомлять) правовому підґрунті. Отже, щоб дитина могла діяти самостійно й морально відповідально, у неї мають бути сформовані чіткі орієнтири не тільки у вигляді знань і уявлень про моральні норми, соціальну дійсність, але й про свої права й такі ж права інших дітей, права дорослих людей.

Щоб уявлення дітей про права, як і знання моральних правил, стали регуляторами їхньої поведінки, діяльності має відбутися усвідомлення їх значущості та справедливості. Так, за даними О. Киянченко, дітям доступне свідоме ставлення до правил, розуміння їх моральної цінності; з'ясовано, що усвідомлення особистісної значущості норми досягається за рахунок передбачення наслідків передбачуваних вчинків.

Тому в процесі ознайомлення з правами людини й дитини мають бути вирішені завдання щодо усвідомлення дітьми: гуманного смислу і справедливості наявності у кожній людини і дитини на планеті Земля прав; особистісної значущості володіння правами, визнання їх іншими – через демонстрацію фактів дотримання прав людини і дитини з боку держави, суспільства, членів сім'ї, батьків, визнання прав кожної дитини іншими людьми: педагогами, дорослими, однолітками; особистісної значущості визнання дитиною прав інших.

Отже, включення до змісту морального виховання – він є базовим – правового аспекту (про права і обов'язки людини, дитини) сприятиме його збагаченню, правовій конкретизації щодо ставлення дитини до самої себе та інших, розвитку рефлексії дитини щодо ставлення до неї оточуючих людей й власного ставлення до батьків, дорослих, однолітків, поглибленні гуманістичних аспектів міжособистісної взаємодії. Гармонійне поєднання аспектів морального виховання і правового змісту, інтеграція на рівні змісту і методів наповнить останній ситуаціями реального життя, дозволить знайти сферу

застосування знань і уявлень про права і обов'язки «тут і зараз» – у ситуаціях практичної взаємодії, спілкування, взаємовідносин між дітьми, між дітьми і дорослими, дітьми і їхніми батьками.

За змістом морально-правового виховання у структурі вихованості дитини дошкільного віку можемо передбачити такі результати:

- дитина усвідомлює свою особистісну значущість; орієнтується у своїх правах, очікує на любов, захист і догляд дорослих, виявляє самоповагу й почуття власної гідності;
- дитина розуміє особистісну значущість визнання прав інших; визнає і поважає права інших людей – оточуючих дітей і дорослих; усвідомлює рівність щодо всіх прав різних людей і дітей незалежно від їхньої раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, національності; виявляє гуманне ставлення до людей, почуття справедливості;
- дитина орієнтується у своїх обов'язках перед іншими людьми – дорослими, дітьми у сім'ї, дошкільному навчальному закладі; виявляє почуття відповідальності й самостійності при їх виконанні.

Підсумовуючи зазначимо, що виховання у дітей складників морально-правової вихованості має відбуватися на гуманістичних, демократичних, особистісно-орієнтованих засадах. Спільною умовою виховання у дитини почуття власної гідності, визнання й поваги прав інших людей, справедливості й відповідальності щодо виконання своїх обов'язків є суб'єкт-суб'єктна модель взаємодії з дітьми, вияв емоційно-ціннісного ставлення педагога до дітей.

Для здійснення цілеспрямованого і систематичного впливу на свідомість, почуття і поведінку дитини, вся система дошкільної освіти й безпосередньо організація життєдіяльності дітей в дошкільному навчальному закладі має забезпечувати дотримання прав дитини, їх належний захист.

#### *Література:*

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) // Дошкільне виховання, 2012 - № 7. – С. 4-19.
2. Рекомендации о воспитании в духе международного взаимопонимания, сотрудничества и мира, и воспитании в духе уважения прав человека и основных свобод [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show995\\_863](http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show995_863)
3. Конвенция о правах ребенка [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.un.org/ru/documents/ded\\_conv/conventions/childcon](http://www.un.org/ru/documents/ded_conv/conventions/childcon)
4. Нравственное и трудовое воспитание дошкольников. Учебн. пособие для студ. высших пед. учебн. завед. / С. А. Козлова, Н. К. Ледовских, В. Д. Калишенко и др.; Под. ред. С. А. Козловой – М. : Издательский центр «Академия» – 2002 – С. 1-50.
5. Словник української мови в 11 томах. [Електронний ресурс] – Т. 1 – 1970. – С. 529– Режим доступу: <http://www.sum.in.ua/s/vykhovanits>
6. Бим-Бад Б. М. Педагогический энциклопедический словарь. [Електронний ресурс] – М., 2002 – С. 43– Режим доступу: [http://www.pedagogicak\\_dictionary.academic.ru/633/](http://www.pedagogicak_dictionary.academic.ru/633/)
7. Энциклопедический словарь педагога [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www/spiritual\\_culture.academic.ru/445](http://www/spiritual_culture.academic.ru/445)
8. Критерії та показники вихованості // Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник / Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін. – К. : Просвіта, 2001, – 416 с.
9. Педагогіка. Діагностика вимірювання вихованості [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://pidruchniki.com/12500711/pedagogical/diagnostic\\_vihovanosti#84](http://pidruchniki.com/12500711/pedagogical/diagnostic_vihovanosti#84)
10. Моральная ответственность [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://edu.dvgups.ru/METDOC/CGU/FILOSOF/ETIKA/METHOD/KURS\\_LEK/Lek\\_52.htm](http://edu.dvgups.ru/METDOC/CGU/FILOSOF/ETIKA/METHOD/KURS_LEK/Lek_52.htm)

#### *References:*

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (nova redaktsiia) // Doshkilne vykhovannia, 2012 - # 7. – S. 4-19.
2. Rekomendatcii o vospitanii v dukhe mezhdunarodnogo vzaimoponimaniia, sotrudnichestva i mira, i vospitanii v dukhe uvazheniia prav cheloveka i osnovnikh svobod [Elektronni resurs] – Rezhim dostupu: [http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show995\\_863](http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show995_863)

3. Konventciia o pravakh rebenka [Elektronni resurs] – Rezhim dostupu: [http://www.un.org/ru/documents/ded\\_conv/conventions/childcon](http://www.un.org/ru/documents/ded_conv/conventions/childcon)
4. Nравstvennoe i trudovoe vospitanie doshkolnikov. Uchebn. posobie dlia stud. vysshikh ped. uchebn. zaved. / S. A. Kozlova, N. K. Ledovskikh, V. D. Kalishenko i dr.; Pod. red. S. A. Kozlovoi – M. : Izdatelskii tcentr «Akademiia» – 2002 – S. 1-50.
5. Slovyk ukrainskoi movy v 11 tomakh. [Elektronnyi resurs] – T. 1 – 1970. – S. 529– Rezhym dostupu: <http://www.sum.in.ua/s/vykhovanits>
6. Bim-Bad B. M. Pedagogicheskii entciklopedicheskii slovar. [Elektronni resurs] – M., 2002 – S. 43– Rezhim dostupu: [http://www.pedagogicak\\_dictionary.academic.ru/633/](http://www.pedagogicak_dictionary.academic.ru/633/)
7. Entciklopedicheskii slovar pedagoga [Elektronni resurs] – Rezhim dostupu: [http://www/spiritual\\_culture.academic.ru/445](http://www/spiritual_culture.academic.ru/445)
8. Kryterii ta pokaznyky vykhovanosti // Vikova ta pedahohichna psykhohohiia: Navch. posibnyk / O. V. Skrypchenko, L. V. Dolynska, Z. V. Ohorodniichuk ta in. – K. : Prosvita, 2001, – 416 s.
9. Pedahohika. Diahnostyka vymiriuvannia vykhovanosti [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: [http://pidruchniki.com/12500711/pedagogical/diagnostic\\_vihovanosti#84](http://pidruchniki.com/12500711/pedagogical/diagnostic_vihovanosti#84)
10. Moralnaia otvestvennost [Elektronni resurs] – Rezhim dostupu: [http://edu.dvgups.ru/METDOC/CGU/FILOSOF/ETIKA/METOD/KURS\\_LEK/Lek\\_52.htm](http://edu.dvgups.ru/METDOC/CGU/FILOSOF/ETIKA/METOD/KURS_LEK/Lek_52.htm)

*В статье автор рассматривает проблему воспитанности как показатель результатов образовательной работы, осуществленной в соответствии с Базовым компонентом дошкольного образования. Понятие «воспитанность» раскрыто на основе толкований современных словарей, связей с морально-правовыми аспектами воспитания.*

*В исторической последовательности представлено правовое основание ознакомления детей дошкольного возраста с правами ребенка. Акцентировано внимание на воспитании у детей всего мира «чувства ответственности свободного человека». Проанализировано современное состояние правового воспитания детей дошкольного возраста, определены его тенденции, недостатки и недостаточная воспитательная направленность.*

*Утверждая нравственную природу правовых норм и учитывая закономерности формирования у детей дошкольного возраста нравственного сознания, нравственных чувств, автор обосновывает целесообразность воплощения результатов образовательной работы, направленной на ознакомление детей с правами человека и ребенка (правовой аспект), реализованной в системе нравственного воспитания в содержание интегрированного понятия «нравственно-правовой компонент воспитанности ребенка дошкольного возраста».*

*Ключевые слова: права ребенка, правовое воспитание, воспитанность, моральная ответственность, морально-правовой компонент воспитанности.*

*The article considers the problem upbringing as a measure of educational results according to the basic components of pre-school education. The concept of «education» series based on interpretations of modern dictionaries Relations moral and legal aspects of education.*

*In historical perspective given legal basis acquaintance of preschool children with the rights of the child. Attention is focused on the education of children around the world a sense of «responsibility of a free man». The current state of legal education of preschool children; its trends, shortcomings and lack of educational focus.*

*Claiming the moral nature of law and taking into account the patterns forming in preschool children moral consciousness, moral feelings, author substantiates the expediency of implementation of the results of educational work with children acquainted with human rights and child (legal aspects), implemented in the system of moral education content integrated in the concept of «moral and legal component preschool education of the child».*

*Key words: children's rights, legal education, manners, moral responsibility, moral and legal education of the component.*